Człowiek w społeczeństwie – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

Karta 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 11 pkt

Przypomnij sobie

- Człowiek jest istotą społeczną; potrzeby: fizjologiczne, bezpieczeństwa, przynależności, uznania, samorealizacji.
- **Grupy społeczne**: pierwotne (rodzina, przyjaciele) i wtórne (klasa, klub, partia). Grupa koleżeńska (np. paczka przyjaciół) opiera się na sympatii, grupa zadaniowa (np. zespół projektowy) – na wspólnym celu. Wspólne decyzje: **głosowanie** (decyduje większość), **konsensus** (wszyscy się zgadzają), **losowanie**.
- Funkcje rodziny: prokreacyjna, opiekuńczo-wychowawcza, ekonomiczna, socjalizacyjna, emocjonalna. **Budżet domowy**: dochody (wynagrodzenia, emerytury, świadczenia, np. 800+) i wydatki – **stałe** (czynsz, media, raty) i **zmienne** (żywność, ubrania, rozrywka); nadwyżka to szansa na oszczędności, deficyt – sygnał do ograniczenia wydatków.
- Szkoła: prawa i obowiązki ucznia (statut), samorząd uczniowski, rzecznik praw ucznia. Funkcje szkoły: kształcąca, wychowawcza, opiekuńcza, socjalizacyjna.
- Komunikat „ja”; **asertywność** – wyrażanie własnego zdania i odmowa z szacunkiem dla siebie i innych. Rozwiązywanie konfliktów: **negocjacje** (strony same), **mediacja** (bezstronny mediator pomaga stronom, nie narzuca decyzji), **arbitraż** (rozstrzyga arbiter).

Dom i szkoła

Stolik i dwa krzesła w kąciku do rozmów

Skarbonka i słoik z drobnymi na półce

Tablica ogłoszeń przy sali lekcyjnej

Plecak spakowany na jutrzejsze lekcje

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Do jakiej grupy należy drużyna harcerska?
Do grupy wtórnej (formalnej) – ma cel i zasady.

Przykład 2. Czym różni się mediacja od arbitrażu?
W mediacji strony same zawierają porozumienie z pomocą bezstronnego mediatora; w arbitrażu decyzję podejmuje arbiter.

Zadania

1 Połącz sposób podejmowania decyzji z opisem. ___ / 4 pkt

1. głosowanie	a) wszyscy akceptują rozwiązanie po rozmowie
2. konsensus	b) decyduje większość głosów
3. losowanie	c) decyduje przypadek
4. decyzja jednej osoby	d) decyduje jedna osoba

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

2 Przyporządkuj grupy. ___ / 4 pkt

rodzina klub sportowy paczka przyjaciół partia polityczna

pierwotne	wtórne

3 Dokument określający prawa i obowiązki ucznia w szkole to ___ / 1 pkt

A. kodeks karny **B.** regulamin sklepu
C. statut szkoły **D.** Konstytucja RP

4 Uzupełnij. ___ / 2 pkt

1. Rodzina, klub i klasa to _____ społeczne.
2. Wydatki, które co miesiąc są podobne, np. czynsz, to wydatki _____.

Prawa człowieka – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

Karta 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 7 pkt

Przypomnij sobie

- Prawa człowieka są **przyrodzone, powszechne, niezbywalne, nienaruszalne i niepodzielne**. Źródło: przyrodzona godność człowieka.
- **Wolności** wyznaczają sferę, w którą państwo nie może ingerować (np. wolność słowa, sumienia i wyznania); **prawa** to uprawnienia, których realizację państwo ma zapewnić (np. prawo do nauki, do ochrony zdrowia). Ograniczenia wolności – tylko w ustawie i tylko, gdy są konieczne (art. 31 ust. 3 Konstytucji).
- Dokumenty: Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (ONZ, 1948), Konwencja o prawach dziecka (ONZ, 1989), Konstytucja RP. Konstytucja dzieli je na **wolności i prawa osobiste** (np. prawo do życia, wolność słowa, sumienia i wyznania), **polityczne** (np. prawo wyborcze, wolność zgromadzeń i zrzeszania się) oraz **prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne** (np. prawo do nauki, ochrony zdrowia, pracy).
- Ochrona w Polsce: **Rzecznik Praw Obywatelskich** (przyjmuje skargi obywateli, interweniuje w urzędach i sądach), **Rzecznik Praw Dziecka** (organ państwa; prowadzi bezpłatny telefon 800 12 12 12, interweniuje, gdy prawa dziecka są naruszane), sądy, Trybunał Konstytucyjny.
- **Organizacje pozarządowe** (niezależne od rządów): Amnesty International, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Polska Akcja Humanitarna.

Ludzie i ich prawa

Stary dokument z pieczęcią w gablocie

Globus w pracowni

List w kopercie na biurku

Książka zostawiona na ławce w parku

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Czy prawa człowieka można komuś „odebrać" za karę?
Nie – są niezbywalne; można czasowo ograniczyć niektóre wolności zgodnie z prawem (np. wolność osobistą w więzieniu), ale nie godność.

Przykład 2. Do kogo może zwrócić się uczeń, gdy łamane są jego prawa?
Do rzecznika praw ucznia, pedagoga, dyrektora, Rzecznika Praw Dziecka (telefon 800 12 12 12).

Zadania

1 **Połącz cechę praw człowieka z wyjaśnieniem.** ___ / 4 pkt

1. przyrodzone	a) państwo nie może ich odbierać ani łamać
2. powszechne	b) nie można się ich zrzec
3. niezbywalne	c) przysługują każdemu człowiekowi
4. nienaruszalne	d) przysługują od urodzenia

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

2 **Powszechną Deklarację Praw Człowieka uchwalono w roku** ___ / 1 pkt

A. 1948 **B.** 1997 **C.** 1989 **D.** 2004

3 **Uzupełnij.** ___ / 2 pkt

1. Instytucja chroniąca prawa dzieci w Polsce to Rzecznik _____.
2. Dokument ONZ, który wymienia prawa przysługujące każdemu człowiekowi, to Powszechna Deklaracja Praw _____.

Samorząd terytorialny – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

Karta 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 7 pkt

Przypomnij sobie

- Trzy szczeble samorządu: **gmina** (podstawowa jednostka), **powiat**, **województwo** (16 województw).
- Gmina: organ stanowiący – **rada gminy** (rada miasta); wykonawczy – **wójt** (gmina wiejska), **burmistrz** (miasto), **prezydent miasta** (duże miasto). Powiat: **rada powiatu**, **zarząd powiatu ze starostą**. Województwo: **sejmik województwa**, **zarząd z marszałkiem**; **wojewoda** – przedstawiciel rządu, nie organ samorządu.
- Kadencja organów samorządu trwa **5 lat**. Wójta (burmistrza, prezydenta miasta) wybierają mieszkańcy w wyborach bezpośrednich. W gminach do 20 tys. mieszkańców radnych wybiera się w okręgach jednomandatowych, w większych – proporcjonalnie. Wójta można odwołać w **referendum lokalnym** (ważne, gdy weźmie w nim udział co najmniej 3/5 liczby osób, które głosowały przy jego wyborze).
- **Urząd gminy**: wójt (burmistrz, prezydent miasta) kieruje urzędem przy pomocy zastępcy, sekretarza i skarbnika; urząd dzieli się na wydziały (np. oświaty, spraw obywatelskich).
- Zadania własne: **gmina** – szkoły podstawowe i przedszkola, wodociągi, wywóz odpadów, lokalny transport, biblioteki; **powiat** – szkoły ponadpodstawowe, szpitale powiatowe, drogi powiatowe; **województwo** – strategia rozwoju regionu, drogi wojewódzkie, wojewódzkie szpitale.
- Udział mieszkańców: wybory, referendum lokalne, budżet obywatelski, konsultacje, udział w sesjach rady, młodzieżowa rada gminy.

Moja gmina

Formularz i pieczątka na biurku w urzędzie

Stojak na rowery przed budynkiem

Zegar w holu – w urzędzie warto znać godziny otwarcia

Skrzynka na listy przy wejściu

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Kto zarządza gminą wiejską?
Wójt (organ wykonawczy) z radą gminy (organ stanowiący).

Przykład 2. Czy wojewoda to organ samorządu?
Nie – reprezentuje rząd w województwie.

Zadania

1 Połącz jednostkę z organem wykonawczym. ___ / 4 pkt

1. gmina wiejska	a) zarząd z marszałkiem
2. powiat	b) prezydent miasta
3. województwo	c) wójt
4. duże miasto	d) zarząd ze starostą

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

2 Uzupełnij. ___ / 2 pkt

1. W Polsce jest _____ województw.
2. Kadencja organów samorządu trwa _____ lat.

3 Organem stanowiącym województwa jest ___ / 1 pkt

A. Rada Ministrów
B. Senat
C. sejmik województwa
D. Sejm

Państwo i władza w Polsce – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

Karta 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 11 pkt

Przypomnij sobie

- **Państwo** – organizacja polityczna obejmująca ludność na określonym terytorium, z suwerenną władzą. Funkcje: wewnętrzna (porządek, gospodarka, usługi publiczne) i zewnętrzna (obrona, stosunki z innymi państwami). **Konstytucja RP** z 2 kwietnia 1997 r. – najwyższy akt prawny. **Cechy Konstytucji**: najwyższa moc prawna (inne akty muszą być z nią zgodne), szczególny tryb zmiany (trudniejszy niż zwykłej ustawy), zawiera podstawowe zasady ustroju i prawa obywateli. Zasady: demokratyczne państwo prawne, trójpodział władzy, suwerenność narodu, pluralizm.
- **Partie polityczne** zrzeszają obywateli, by metodami demokratycznymi wpływać na politykę państwa (art. 11 Konstytucji). **Pluralizm** – swoboda działania wielu partii i organizacji. Próg wyborczy do Sejmu: **5%** dla partii, **8%** dla koalicji; komitety mniejszości narodowych są z progu zwolnione.
- **Władza ustawodawcza**: Sejm (460 posłów) i Senat (100 senatorów), kadencja 4 lata. **Władza wykonawcza**: Prezydent (wybory powszechne, 5 lat, najwyżej 2 kadencje) i Rada Ministrów. Tworzenie rządu: Prezydent desygnuje premiera i powołuje rząd, Sejm udziela mu **wotum zaufania**; Sejm może odwołać rząd **konstruktywnym wotum nieufności** (jednocześnie wybierając nowego premiera).
- **Władza sądownicza**: sądy (w tym Sąd Najwyższy) i trybunały (np. Trybunał Konstytucyjny).
- Wybory: czynne prawo wyborcze od 18 lat; bierne – poseł 21 lat, senator 30 lat, prezydent 35 lat. Wybory do Sejmu: powszechne, równe, bezpośrednie, tajne, proporcjonalne. **Referendum ogólnokrajowe** jest wiążące, gdy weźmie w nim udział więcej niż połowa uprawnionych.

Państwo i władza

Ławy w sali obrad – widok z góry

Przezroczysta urna i kartki

Gruba księga otwarta na zakładce

Mównica z mikrofonem i szklanką wody

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Kto może zostać prezydentem?
Obywatel polski, który ukończył 35 lat i ma pełnię praw wyborczych; kandydata popiera co najmniej 100 tys. obywateli.

Przykład 2. Kto tworzy prawo – Sejm czy rząd?
Ustawy uchwala Sejm (z udziałem Senatu i prezydenta); rząd wykonuje ustawy i może zgłaszać projekty.

Zadania

1 Przyporządkuj organy do władz. ___ / 6 pkt

Sejm Prezydent Sąd Najwyższy Senat Rada Ministrów Trybunał Konstytucyjny

ustawodawcza	wykonawcza	sądownicza

2 Uzupełnij. ___ / 2 pkt

1. Sejm liczy _____ posłów.
2. Senat liczy _____ senatorów.

3 Obecną Konstytucję RP uchwalono w roku ___ / 1 pkt

A. 2004 **B.** 1997 **C.** 1791 **D.** 1989

4 Oceń prawdziwość zdań. ___ / 2 pkt

1. Terytorium, ludność i suwerenna władza to cechy państwa.	P	F
2. Pluralizm oznacza, że w państwie może działać tylko jedna partia.	P	F

Polska w Europie i na świecie – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

Karta 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 9 pkt

Przypomnij sobie

- **Unia Europejska** – 27 państw; Polska członkiem od 1 maja 2004 r. Początki: propozycja z 9 maja 1950 r. (dziś Dzień Europy) i Europejska Wspólnota Węgla i Stali (1951). Cele UE: pokój, współpraca gospodarcza i polityczna państw Europy, dobrobyt i bezpieczeństwo obywateli.
- Obywatele UE co 5 lat wybierają Parlament Europejski. Swobody rynku wewnętrznego: przepływ towarów, usług, osób i kapitału; strefa Schengen; euro (nie we wszystkich państwach). **Fundusze UE** finansują w gminach m.in. drogi, szkoły, kanalizację, boiska – informują o tym tablice projektów.
- **ONZ** (1945, siedziba w Nowym Jorku) – utrzymanie pokoju, prawa człowieka, rozwój; organy: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa; przejawy działania: misje pokojowe, pomoc humanitarna, ochrona praw człowieka. **NATO** – sojusz obronny; Polska członkiem od 1999 r.; art. 5 – atak na jedno państwo to atak na wszystkich.
- **Polityka zagraniczna Polski**: bezpieczeństwo w NATO, członkostwo w UE, działalność w ONZ (Polska jest członkiem założycielem, polscy żołnierze brali i biorą udział w misjach pokojowych ONZ, np. w Libanie); wsparcie Ukrainy po pełnoskalowej agresji Rosji w 2022 r.; ambasady i konsulaty chronią interesy państwa i obywateli za granicą.
- Problemy globalne: zmiany klimatu, ubóstwo, konflikty zbrojne, migracje; pomoc **humanitarna** (doraźna) i **rozwojowa** (długofalowa).

Polska i świat

Walizka gotowa do drogi

Kartony na palecie w magazynie

Okrągły stół – przy nim nikt nie siedzi wyżej od innych

Pociąg między dwoma miastami

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Co daje Polakom członkostwo w UE?
Swobodne podróże i pracę w innych krajach UE, fundusze na inwestycje, wspólny rynek, programy takie jak Erasmus+.

Przykład 2. Na czym polega art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego?
Zbrojna napaść na jedno państwo NATO jest traktowana jako napaść na wszystkie.

Zadania

1 Uzupełnij daty. ___ / 2 pkt

1. Polska w NATO od roku _____.
2. Polska w UE od roku _____.

2 Połącz organizację lub działanie z opisem. ___ / 4 pkt

1. ONZ	a) współpraca gospodarcza i polityczna państw Europy
2. NATO	b) sojusz obronny
3. UE	c) organizacja powołana do utrzymania pokoju na świecie
4. misje pokojowe	d) żołnierze w „błękitnych hełmach” w strefach konfliktu

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

3 Mieszkańcy państw UE wybierają bezpośrednio ___ / 1 pkt

A. Radę Bezpieczeństwa **B.** Sekretarza Generalnego ONZ
C. Sekretarza Generalnego NATO **D.** Parlament Europejski

4 Oceń prawdziwość zdań. ___ / 2 pkt

1. Polska należy do strefy Schengen.	P	F
2. NATO jest organizacją gospodarczą.	P	F

Środki masowego przekazu – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

Karta 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 9 pkt

Przypomnij sobie

- **Środki masowego przekazu (media)**: prasa, radio, telewizja, internet. Nazywa się je „czwartą władzą", bo kontrolują rządzących i kształtują opinię publiczną.
- **Funkcje mediów**: informacyjna, kontrolna, opiniotwórcza, edukacyjna, rozrywkowa.
- **Wolność słowa** gwarantuje Konstytucja RP (art. 54). Jej granice wyznaczają dobra osobiste innych osób, zakaz mowy nienawiści oraz ochrona danych i tajemnic prawnie chronionych.
- **Informacja a opinia**: informację można sprawdzić (kto, co, gdzie, kiedy), opinia wyraża czyjś pogląd i bywa poprzedzona zwrotami „moim zdaniem", „wydaje się". **Rzetelny dziennikarz** sprawdza fakty w kilku źródłach, podaje źródła i oddziela informacje od opinii.
- **Fake news** to nieprawdziwa informacja rozpowszechniana świadomie. Weryfikacja: sprawdź autora i źródło, datę, poszukaj tej samej wiadomości w innych niezależnych mediach, porównaj nagłówek z treścią.
- **Kampania społeczna** ma zmienić postawy lub zachowania (np. „Nie pij, gdy prowadzisz", akcje przeciw hejtowi).
- **Clickbait** – chwytliwy nagłówek-przynęta, który ma skłonić do kliknięcia; **deepfake** – zdjęcie lub nagranie zmanipulowane za pomocą sztucznej inteligencji.

Media wokół nas

Stare radio w kuchni

Laptop z otwartą stroną internetową

Gazeta i kubek na stole

Kamera i mikrofon w studiu

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Czym różni się informacja od opinii?
Informację da się sprawdzić („Wczoraj w Sejmie odbyło się głosowanie"), opinia to czyjś sąd („To była zła ustawa").

Przykład 2. Dlaczego media nazywa się czwartą władzą?
Bo choć nie należą do trójpodziału władzy, kontrolują rządzących i wpływają na decyzje obywateli.

Zadania

1 Połącz funkcję mediów z przykładem. ___ / 4 pkt

1. informacyjna	a) program popularnonaukowy
2. kontrolna	b) serwis informacyjny o powodzi
3. rozrywkowa	c) teleturniej
4. edukacyjna	d) reportaż o nieprawidłowościach w urzędzie

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

2 Przyporządkuj wypowiedzi. ___ / 4 pkt

Rada gminy uchwaliła budżet na 2027 rok. Moim zdaniem to najgorszy budżet od lat.
Frekwencja w wyborach wyniosła 61%. Wybory były nudne.

informacja	opinia

3 Wolność słowa w Polsce gwarantuje ___ / 1 pkt

A. regulamin serwisu **B.** statut szkoły
C. Konstytucja RP **D.** kodeks drogowy

Prawo, sądy i nieletni wobec prawa – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

Karta 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 8 pkt

Przypomnij sobie

- **Prawo** – zasady ustanowione przez państwo, których przestrzeganie państwo może wymusić; najwyższe prawo to **Konstytucja RP**. W **państwie prawa** władze działają na podstawie prawa, **sądy są niezależne**, a **sędziowie niezawiśli** (orzekają tylko na podstawie Konstytucji i ustaw). Postępowanie sądowe jest co najmniej **dwuinstancyjne** – od wyroku można się odwołać do sądu wyższej instancji. **Domniemanie niewinności**: każdy jest niewinny, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem.
- **Wykroczenie** – czyn mniej szkodliwy, karany np. grzywną (zakłócanie ciszy nocnej, przejście na czerwonym świetle, kradzież rzeczy wartej do 800 zł). **Przestępstwo** – czyn bardziej szkodliwy, zagrożony np. pozbawieniem wolności (pobicie, rozbój, kradzież rzeczy wartej ponad 800 zł). Kradzież z włamaniem jest przestępstwem bez względu na wartość skradzionej rzeczy.
- **Nieletni**: w sprawach o **demoralizację** (np. uporczywe wagary, picie alkoholu) – osoba od 10 lat do pełnoletności; w sprawach o **czyny karalne** (czyny zabronione przez ustawę jako przestępstwa lub wykroczenia, także skarbowe) – osoba, która popełniła czyn po ukończeniu 13, a przed ukończeniem 17 lat. Orzeka **sąd rodzinny**: **środki wychowawcze** (np. upomnienie, naprawienie szkody, przeproszenie, prace społeczne, nadzór kuratora, młodzieżowy ośrodek wychowawczy) albo **środek poprawczy** – zakład poprawczy (tylko za przestępstwo, przy wysokiej demoralizacji).
- Od **17 lat** odpowiada się co do zasady jak dorosły; wyjątkowo za najcięższe przestępstwa (np. zabójstwo, rozbój) – już od 15 lat, a za najcięższe rodzaje zabójstwa – od 14 lat. Za czyn w szkole **dyrektor** może – za zgodą rodziców i ucznia – zastosować np. pouczenie, ostrzeżenie, przeproszenie lub prace porządkowe na rzecz szkoły (nie dotyczy przestępstw ściganych z urzędu, np. rozboju albo kradzieży rzeczy wartej ponad 800 zł – wtedy szkoła ma obowiązek zawiadomić sąd rodzinny lub policję).
- **Policjant** może m.in. legitymować, zatrzymać, przeszukać, użyć środków przymusu bezpośredniego. Legitymując, podaje stopień, imię i nazwisko oraz przyczynę (bez munduru – okazuje legitymację służbową); tożsamość potwierdzi np. legitymacja szkolna. **Zatrzymany nieletni** ma prawo m.in. do informacji o przyczynie, kontaktu z rodzicem lub obrońcą, odmowy wyjaśnień, pomocy medycznej i zażalenia do sądu.
- **Przemoc i cyberprzemoc** (bicie, wyzywanie, ośmieszanie, nękanie w sieci, publikowanie zdjęć bez zgody): zrób zrzuty ekranu, nie odpowiadaj agresją, zablokuj sprawcę, zgłoś administratorowi i dorosłym (rodzice, wychowawca, pedagog). Pomoc: **116 111** (telefon zaufania dla dzieci i młodzieży), **800 12 12 12** (Rzecznik Praw Dziecka), w poważnych sprawach – policja (112).

Prawo i sąd

Toga – strój sędziego na rozprawie

Akta sprawy: zanim ocenisz czyn, ustal, kto, ile miał lat i co zrobił

Kodeksy i komentarze na półce w kancelarii

Czat klasowy – zanim wyślesz, przeczytaj jeszcze raz

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Czym różni się wykroczenie od przestępstwa? Podaj przykład.
Wykroczenie jest mniej szkodliwe i zagrożone łagodniejszą karą (np. kradzież batonika – rzecz warta do 800 zł), przestępstwo jest bardziej szkodliwe i zagrożone surowszą karą (np. kradzież roweru wartego 2000 zł).

Przykład 2. Szesnastolatek pobił kolegę. Kto zajmie się sprawą?
Sąd rodzinny – sprawca popełnił czyn karalny po ukończeniu 13, a przed ukończeniem 17 lat, więc jest nieletni.

Przykład 3. Co oznacza domniemanie niewinności?
Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu.

Naród, ojczyzna i obywatelstwo – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

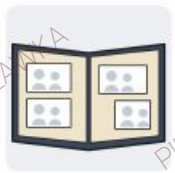
Karta 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 13 pkt

Przypomnij sobie

- **Naród** – wspólnota ludzi połączonych historią, kulturą, językiem, tradycjami i poczuciem odrębności. **Ojczyzna** – kraj (i ziemia przodków), z którym się utożsamiamy; „mała ojczyzna" – region, miejscowość. Tożsamości regionalna, narodowa i europejska mogą się łączyć.
- **Obywatelstwo** – więź prawna z państwem, z której wynikają prawa (np. prawo wyborcze) i obowiązki; **narodowość** – poczucie przynależności do narodu.
- **Obowiązki** (Konstytucja): wierność Rzeczypospolitej i troska o dobro wspólne (art. 82), przestrzeganie prawa (art. 83), ponoszenie ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków (art. 84), obrona Ojczyzny (art. 85), dbałość o stan środowiska (art. 86).
- **Symbole RP** (art. 28 Konstytucji): godło – wizerunek orła białego w koronie w czerwonym polu; barwy – biała i czerwona; hymn – Mazurek Dąbrowskiego. Stolicą jest Warszawa (art. 29). Święta: 3 Maja, 11 Listopada (Narodowe Święto Niepodległości); 2 maja – Dzień Flagi RP. Podczas hymnu przyjmujemy postawę zasadniczą.
- **Mniejszości** (ustawa z 2005 r.) – obywatele polscy, którzy odróżniają się językiem, kulturą lub tradycją i chcą je zachować. 9 **narodowych** (utożsamiają się z narodem mającym własne państwo): białoruska, czeska, litewska, niemiecka, ormiańska, rosyjska, słowacka, ukraińska, żydowska; 4 **etniczne**: karaimska, łemkowska, romska, tatarska. **Język regionalny**: kaszubski. Prawa: nauka języka, dwujęzyczne nazwy miejscowości, język pomocniczy w urzędzie gminy, własne organizacje i media; komitety wyborcze organizacji mniejszości narodowych zwolnione z progu 5% w wyborach do Sejmu.
- **Miejsca zamieszkania i migranci**. Miejsca zwartego zamieszkiwania: mniejszość niemiecka – Opolszczyzna i Górny Śląsk; białoruska – Podlasie (okolice Hajnówki i Bielska Podlaskiego); litewska – okolice Puńska i Sejn; tatarska – Podlasie (Kruszyniany, Bohoniki); język kaszubski – Pomorze. W Polsce mieszkają też **migranci** (m.in. z Ukrainy, Białorusi, Gruzji), w tym **uchodźcy** – osoby, które musiały uciekać przed wojną lub prześladowaniem (np. z Ukrainy po 2022 r.).
- **Cnoty obywatelskie** (np. odpowiedzialność, troska o dobro wspólne, solidarność, tolerancja, odwaga cywilna) i **wolontariat** – dobrowolna, bezpłatna pomoc innym (np. w schronisku, przy zbiórce żywności) służą dobru wspólnemu.
- **Postawy**: **patriotyzm** – miłość do ojczyzny i działanie dla dobra wspólnego z szacunkiem dla innych narodów; **nacjonalizm** – przekonanie o wyższości własnego narodu; **szowinizm** – skrajny nacjonalizm, wrogość wobec innych; **ksenofobia** – niechęć lub wrogość wobec obcych; jej przejawami są m.in. **rasizm** (przekonanie o wyższości jednych ras nad innymi) i **antysemityzm** (wrogość wobec Żydów); **tolerancja** – szacunek dla odmienności.

Mała i duża ojczyzna

Album ze zdjęciami rodziny

Dom z płotem i drzewem w ogrodzie

Kosz jabłek z sadu

Stary klucz z drewnianą zawieszką

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Czy można być obywatelem polskim narodowości litewskiej?
Tak – obywatelstwo to więź prawna z państwem, a narodowość to poczucie przynależności do narodu. Obywatel RP może należeć do mniejszości litewskiej.

Przykład 2. Czy każdy obywatel Polski jest Polakiem z narodowości?
Nie – obywatelem jest też członek mniejszości narodowej.

Człowiek w społeczeństwie – ćwiczenia podstawowe

Karta 2/6

Sprawdzam, czy rozumiem podstawy

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 17 pkt

Pamiętaj: w zadaniu „Oceń prawdziwość” czytaj każde zdanie do końca – jedno słowo może zmienić jego sens.

1 Oceń prawdziwość zdań. ___ / 4 pkt

1. Rodzina pełni funkcję socjalizacyjną.	P	F
2. Mediator narzuca stronom rozwiązanie.	P	F
3. Asertywność oznacza wyrażanie własnego zdania z szacunkiem dla innych.	P	F
4. Samorząd uczniowski przedstawia dyrektorowi opinie uczniów.	P	F

2 Połącz funkcję rodziny z przykładem. ___ / 4 pkt

1. opiekuńczo-wychowawcza
2. ekonomiczna
3. emocjonalna
4. socjalizacyjna

a) wsparcie i miłość
b) uczenie norm i zachowań
c) opieka nad dziećmi i ich wychowanie
d) zapewnienie utrzymania

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

3 Podaj dwa prawa i dwa obowiązki ucznia. ___ / 2 pkt

4 Przyporządkuj pozycje budżetu domowego. ___ / 4 pkt

pensja mamy rachunek za prąd świadczenie 800+ zakupy spożywcze

dochody	wydatki

5 Zamień komunikat „Ty zawsze się spóźniasz!” na komunikat „ja”. ___ / 2 pkt

6 Samorząd uczniowski tworzą ___ / 1 pkt

A. wszyscy uczniowie szkoły
B. dyrektor i wicedyrektor
C. rodzice
D. tylko nauczyciele

Podgląd • Pierwsza Ławka

Prawa człowieka – w praktyce

Tekst, źródło, doświadczenie lub sytuacja z życia

Karta 4/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 8 pkt

Pamiętaj: w tekście podkreśl zdanie, na którym opierasz odpowiedź.

1 **Przeczytaj tekst i wykonaj zadania.** ___ / 4 pkt

Malala – głos dziewcząt

Malala Yousafzai urodziła się w Pakistanie. Jako nastolatka pisała bloga o tym, że w jej regionie talibowie zakazali dziewczętom chodzenia do szkoły. W 2012 roku została postrzelona w drodze ze szkoły, ale przeżyła. Kontynuowała działalność na rzecz edukacji dziewcząt i w 2014 roku jako najmłodsza w historii otrzymała Pokojową Nagrodę Nobla.

Tekst własny na podstawie faktów

1.1 **Jakie prawo człowieka było łamane w regionie, w którym mieszkała Malala?** ___ / 1 pkt

1.2 **Podaj, czy prawo do nauki jest wolnością osobistą, czy prawem socjalnym.** ___ / 1 pkt

1.3 **Wyjaśnij, dlaczego działalność Malali ma znaczenie dla całego świata.** ___ / 2 pkt

2 **Przeczytaj przepis i wykonaj zadania.** ___ / 4 pkt

Konstytucja RP, art. 31 ust. 3

„Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw."

Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r.

2.1 **Wypisz dwa warunki, które muszą być spełnione, aby ograniczyć wolność.** ___ / 2 pkt

2.2 **Podaj dwa cele, dla których wolno ograniczyć wolności, i do jednego dopisz przykład.** ___ / 2 pkt

PIERWSZA ŁAWKA

Samorząd terytorialny – w praktyce

Tekst, źródło, doświadczenie lub sytuacja z życia

Karta 4/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 9 pkt

Pamiętaj: przy sytuacji z życia zapisz najpierw, czego chcą mieszkańcy, a potem – co mogą zrobić.

1 **Przeczytaj informację i wykonaj zadania.** ___ / 4 pkt

Budżet obywatelski w Zielonkowie

W gminie Zielonków mieszkańcy mogli zgłosić projekty do budżetu obywatelskiego o łącznej wartości 400 tys. zł. Zgłoszono: plac zabaw (180 tys. zł), ścieżkę rowerową (250 tys. zł), zajęcia sportowe dla seniorów (40 tys. zł) i mural (30 tys. zł). Najwięcej głosów otrzymała ścieżka rowerowa, potem plac zabaw, zajęcia dla seniorów i mural.

Tekst własny

1.1 **Projekty realizuje się w kolejności głosów; jeśli na któryś zabraknie pieniędzy, pomija się go i bierze następny. Które projekty zostaną zrealizowane?** ___ / 2 pkt

1.2 **Jaki organ gminy uchwala budżet?** ___ / 1 pkt

1.3 **Podaj jedną zaletę budżetu obywatelskiego.** ___ / 1 pkt

2 **Przeczytaj informację i wykonaj zadania.** ___ / 5 pkt

Referendum w gminie Brzozów Mały

W wyborach wójta gminy głosowało 5000 osób. Po dwóch latach mieszkańcy zebrali podpisy i zorganizowano referendum w sprawie odwołania wójta. Wzięło w nim udział 2800 osób, z czego 2100 głosowało za odwołaniem.

Tekst własny (dane fikcyjne)

2.1 **Oblicz, ile osób musiało wziąć udział w referendum, aby było ważne.** ___ / 2 pkt

2.2 **Czy wójt został odwołany? Uzasadnij.** ___ / 2 pkt

2.3 **Podaj, kto może wystąpić z inicjatywą takiego referendum.** ___ / 1 pkt

Podgląd • Pierwsza Ławka

Państwo i władza w Polsce – ćwiczenia podstawowe

Karta 2/6

Sprawdzam, czy rozumiem podstawy

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 16 pkt

Pamiętaj: w zadaniu „Oceń prawdziwość" przeczytaj każde zdanie do końca, zanim zaznaczysz P albo F.

1 Oceń prawdziwość zdań. ___ / 4 pkt

1. Kadencja prezydenta trwa 5 lat.	P	F
2. Senatorem można zostać od 21 lat.	P	F
3. Wybory są tajne.	P	F
4. Próg wyborczy dla koalicji partii wynosi 8%.	P	F

2 Połącz organ z kompetencją. ___ / 4 pkt

1. Sejm
2. Prezydent
3. Rada Ministrów
4. Trybunał Konstytucyjny

a) bada zgodność ustaw z Konstytucją
b) prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną
c) uchwala ustawy
d) jest zwierzchnikiem Sił Zbrojnych

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

3 Wyjaśnij, na czym polega zasada trójpodziału władzy i po co się ją stosuje. ___ / 2 pkt

4 Podaj minimalny wiek. ___ / 3 pkt

1. prawo głosowania: _____ lat
2. kandydat na posła: _____ lat
3. kandydat na prezydenta: _____ lat

5 Podaj dwie funkcje partii politycznych w państwie demokratycznym. ___ / 2 pkt

6 Rada Ministrów to inaczej ___ / 1 pkt

A. rząd
B. sąd
C. parlament
D. samorząd

PIERWSZA ŁAWKA

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Wiedza o społeczeństwie, klasa 8 – pakiet 8 zestawów (48 kart pracy)

Podgląd pokazał 12 z 102 stron. Pełna wersja: 102 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Człowiek w społeczeństwie – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 8
- Naród, ojczyzna i obywatelstwo – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 8
- Prawo, sądy i nieletni wobec prawa – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 8
- Polska w Europie i na świecie – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 8
- Samorząd terytorialny – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 8
- Prawa człowieka – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 8
- Państwo i władza w Polsce – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 8
- Środki masowego przekazu – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 8

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail
pierwszalawka.pl/material/wiedza-o-spoleczenstwie-klasa-8-pakiet-zestawow-kart-pracy